

KANTÁTA A SZABADSÁGRÓL

FEHÉR KÁLMÁN

Ezen a földön,
országom
Valós örökséged
ömlött ki a völgyek poharából —
esőtől terhes félhomályban,
kiszáradt, vizet nyelő pusztaságban,
a kőlak fölgazlott udvarában,
csodakardot edző izzadságban
Tőled el nem szakad!
A történelem
Herehabos csatalova —
életünk mély vetésében
kőkecskéinket vonszolta. Kitaposta.
Elhurcolt,
sine nomine,
nagyra hivatott medvetáncoltató népséget.
A véletlen,
vagy ügyesen elejtett pár dénár,
elkopott piaszter, egy-két ezüst tárgy
volt a jel,
Hogy visszatáljon
Marchiai Jakab inkognitóban,
Mezítláb és daróruhában:
Csontokat oktatót a réten,
szerda napnyugtától hétfő napkeltéig.
Rézérccel és mérleggel —
az egyszerű emberek nevében.

Szárnyas napkorongot, hogy minden este
 A sötétségtől szenvedjen csak vereséget,
 Hogy csontörzõ gyúszújében
 a Föld
 Otthonos szállástermébe fogadja mindörökre.
 Miközben
 minden ezer év minden évében
 búzagyökér rontsa
 Fenséges arcvonásait.

Kórus

Kié ez a lábnyom? A por alatt, a hó alatt?
 Egymásba süppedten pergõ táncot avagy harcot takar?
 Rég nem érzett hűvösével hol van az Árnyalak,
 Aki oly könnyedén tovalépett, vagy zuhanva elesett?
 Hol, merre a vágy, hol a bosszú? Állandóságot mi sugall?
 A lélek érintése víg órák képét kelti-e, avagy
 Vérben csitult harcokat?

Versmondó

A Hatalom napja
 tett
 a földbe.
 Tágra nyílt szemem bolyhos
 gyökérzet,
 a füvek első napján,
 amikor csonttorzsákon
 átver
 a vér —
 S köröttem bomló pántlikákban föllobog a köd:
 Az élet
 Dryantilla érem!
 Gerincvelõnk márványhídjain
 a lét denevér-
 szárnyakkal csapkod
 és alél —
 Kifeszítve az örökkévalóság lecserepezett tetején,
 Fejjel lefelé.
 Kaszárnya-császárok és Királyok előtt,

Paloták és Istállók harca közepette,
hitünk

ajtónyílásaiban
Ijedten a hirtelen megvilágosodástól:

„Imádd!

Amit eddig felgyújtottál.

Gyűjtsd fel!

Amit eddig imádtál.”

Változó felhőkép a felkelés,

a bűnhődés.

A sztratióták vére egyazon komisz kenyér.

akkor is, ha hős,

akkor is, ha gyáva béna

halott.

Csonkán és megvakítva,
egyformán gazdag,
egyformán szegény

A mélydombok alá távozott ősök fejealja.

Szellemcsatornáikból

veszélyes vandál

támad

Ellenünk:

„A törvény szent és sérthetetlen!”

Bújhatunk bárhova,

Lehetünk résen,

Tükörből imádkhatunk képet —

akkor is szalad és elmondja,

Az, aki örökké köztünk van —

Theodóra udvari bolondja.

Ének

Egy szenátori hölgy

Fölülvert profilja

Domború penész-zöld

Csókjaival hívja

Pannóniából

A sirmiumit.

Jaj annak akinek

Kurvái sincsenek,

Jaj annak, akitől
Azok is elmentek

Pannóniából
Pannóniába.

Táncban rejtőzködnek
Ott, ahol táncos nincs
Rikító köntösben
Ott, ahol ünnep sincs

Kythéra papnői
Színésznők, kerítők.

Versmondó

A hegyekben egyre kevesebb a márvány,
a kristályos mészkő —

A völgyekben puffadt pejlovak,
Színes lószobrok ágaskodnak. Elindulnak.
Mi is velük rohanunk

ereklyékkel megpakolva,

Gyerekekkel a hátunkon.

Elöl a ritka birkanyáj

széledt

gomolya,

Távoli olajfák szűkülő sora

tereli,

Karámba fogja.

A folyó nyári villám

kanyaraiban: Rakkered,

A hitetlen halad.

Földre süttöt szeme

az elhagyott földből

Gyökereit szaggatja.

Kórus

Én kétszer meghajolok előtted, aki a parlagon heverő földhöz
Éppoly alázattal térsz meg, mint a jól trágyázott bőven termőhöz.
Én napkoronggal díszítem fürtös, nagy tőgyű szarvasmarháidat.
Én a kutyám és tavaszi bárányom beleit terítem eléd.

Én áprilisi széllel termő földet szórok méheid szemébe.
 Én búzaszálakat szedek az utak porából vánkosod alá.
 Én zászlókkal díszítem elsőszülötted házának oszlopsorát.
 Én kemény párkányú ablakra ajándékkal állok.

Ének

Elevenbe vágó ekevas harsog:
 A barázda elpihent harcos,
 Forgatja, bántja a tavasz, a tél —
 Átfúrta egy korhadt birsgyökér.

Földdé vált kövek és fák,
 Kővé vált kezek az ekeszarván:
 Faragott fekete oszlopok,
 Felhőre, kék égre kivont kardok.

Elindult szobrok a viselős tájon,
 Idomtalan isteneket csókolnak szájon.
 Fájdalommal teremtenek bort, búzát —
 Élnek és meghalnak, ha muszáj.

Vizet teremtenek a szomjúság elé,
 Csillaghullást a magvak belén:
 Végtelen véges újuló életet,
 Örökre megfizetett minden bérletet.

Versmondó

Előkelő urak

parádéznaak.

Ó, ti előkelő urak a pokol kapujából!

Messze hangzik a dáridó —

Üres telken

Szól a duda,

Csapkod a hangos beszéd

a szegények

Hétszeres verejtékében.

Jaj.

Jaj, nektek, ti előkelő urak!

Kaszás ember

a megindult mező.

A kihegyezett karók tetején,
Tejszagú köcsögből csöpög a vér.

Ének

Urainknak egy-egy csirkét
Adunk libát sovány rucát
Pünkösd előtt pünkösd után
Tizedet az igaz hitért
Kilencedet békességért
Árpádóknak Jagellóknak
Egy templomot tíz falunak
Tripartitum opus iuris
Tüzes vason van a talpunk
Forró vízben igazságunk
Behegedt seb szabadságunk
Elköltözés visszatérés
Kicsattan a kibőjtölt vér
Büdös paraszt bűnös zsellér
Életünkben minden nulla
Fejünk helyén Aranybulla
Sekély sírban a sok hulla
A hasunkon hízott búza
Ujjaink közt gyökér rózsa
Dekrétumok pöcegödre
Ráömlik az életünkre

Kórus (egy hang)

Ha a föld elnyeli az élet

Kórus

Legyen értelme

Kórus (egy hang)

Ha föld nem fogadja be a holtat

Kórus

Legyen értelme

Kórus (egy hang)

Az égő Ukalegon eloltásának
Vagy a lángok szításának

Kórus

Adjunk értelmet

Ének

Szandzsákok és vilajetek
Beglerbégek és vezérek
Szultánok a kiheréltek
Koponyánk a szablyaélen
Koponyánk a szablyaélen

Kórus

Nem elég ez?

Ének

Habsburgok és labancok
Kurucok és hajdukok
Pártütők és lázadók
Apjukat ölő janicsárok
Anyjukat ölő janicsárok

Kórus

Nem elég ez?

Nem elég ez?

Ének

Elfoglalt és visszafoglalt
Visszafoglalt az elfoglalt
Helytartók és dinasztiák
Infánsnő és nagy bestiák
Infánsnő és kis bestiák

Kórus (egy hang)

Nem elég ez?

Kórus

Kiegyezés és büntetés
Büntetés, mert születélt
Ha születélt, mert tovább élsz
Ha vallásod van, éppen azért
Ha magyar vagy, hát mert az vagy
Hogyha szerb vagy, akkor mért vagy

Szlovák, horvát; rutén, német,
 Közöttük szíts ellenséget,
 Idomított vipera,
 Divide et impera!
 Osztrák—Magyar Monarchia.

Versmondó

Zordra fordul a tél, beáll
 lassan a Duna,
 Vitéz donmiguelek!
 Nem szükséges már
 A bandával együtt
 Budára mennetek.
 Vízmóságok árkaiban
 piroslik
 Karlovicz

 zászlókkal jelölt tornyai.
 Czann és Hentzi
 Jöttek a kölcsönt megfizetni:
 zászló zászló ellen,
 zászló zászlót eltakar —

De a golyót mi kapjuk,
 Vitéz donmiguelek!
 A takarodó után mind több a hiányzó.
 A börtönben kettő.
 Kórházban harminckettő.
 Századbeteg négy.
 Vezényelve hét.

 Jobb karomon nem heged a seb.
 A kartácsszagot évekig hozzák a szelek,
 Vitéz donmiguelek!
 Schaller beszédére volt, aki imigyen válaszolt:
 „Jól van, minden jól van.
 De az nem nagy virtush volt tőletek,
 Hogy Kamenitzra berohantatok
 S ott ok nélkül öldököltetek népeket.

Ez nem
 vitézi tett,

Vitéz donmiguelek!”
 Vitéz donmiguelek,
 vele mit nyertetek?

Közelebb jöttek a pártosok,
a grancsárok.

A gyászolók.

A bosszúállók.

Zászlót a zászló eltakart.

Arcokról az arc lehámlott.

Zúgott a szent akarat —

Vérben a vér elázott.

Harangokból emlékkereszt,
ha kell megcsendülnek —

Vitéz donmiguelek!

Csernovics Emília asszony és a többiek,

Akik látták az ellenséget,

tanúk tanúja lett mindahány.

„Evviva! Evviva!”, kiáltott Zannini,

És a nádori istálló mögé vonult.

Hogy ezután mit tettek,

nem tudom.

A fegyvereket lerakták.

Vitéz donmiguelek.

Ének

A kés az kés

A kéz az kéz

A kézben kés az kézben kés

Emlékezésben kés az emlék

Emlék az emlékezés előtt

Kéz a kés előtt

Emlék az emlékezés után

Kéz a kéz után

A kés az kés

A kéz az kéz

A kézben kés az kézben kés

Az kés

Kézben kéz az kézben kéz

Az kéz

Versmondó

Mitteleurópa lerugdalt

párkányán

Herr Valero.

Kukucsált az ablakon —
Selyeminge lobogott.

Ott látta Berzeviczyt könyvével házalni.

Absque loco impressionis,
Kónyi Manó műasztalos
Műhelyében.

Vesztettül kotkodácsoltak a tyúkok,
Az istállóban abrakos lovak,
(lólével nélkül vásárolt lovak)

ágaskodtak.

Trombita szólt.

Friss enyv rotyogott a sparheton,
illata szállt.

Kiszüremlett ajtón, ablakon.

Osszetartja

vajon
a reszre sült cipót?

Fogaskerekű gőzmozdony zakatol:

ecce homo,
ecce homo,
hegynek fel,
hegynek fel.

Elfogyott a sült cipó?

Hegyről le,
hegyről le,
hegyről le.

Csak 155 cm felett
lehet

A hazáért hősi halált halni
a csatatéren,

Beolvasztott harangok és orgonasípok

Ólombetűgolyó sortüzében:

ecce homo,
ecce homo,
ecce homo.

Bedőlt a fal s leesett —

Herr Valero.

Ének

Melyik szobor hallgat meg téged,
Szabadság, Egyenlőség, Testvériség?

Letörnétek Petőfi ágáló érc kezét
A mozdulatért, ami most is vétek?

Közeleg a tél, de nem volt nyarunk,
Úrdolgából úrdolgában van a jussunk.
Árpának, búzának szemetesét kapjuk,
Hatodán kapálás kenyerét fogyasztjuk.

Kórus

Nincs lábbelink meleg gúnyánk
Sem tizenkét mérő búzánk
Éves cseléd évi bére
Nem elég az üdvösségre

Életünk is bérbe adjuk
Mi fizetjük a kamatot
Uzsorásnak uraságnak
Rámás csizmás főispánnak

Versmondó

Cattaróban John,
Jánosunk —

lent a színes hajókon,
Déli gyümölcsök helyett
az árbocrudakon
garat- és gégehuruttal bajlódó

Északiak lógtak.

Hiába hozott beléndek- és ámbrafűillatot a szél —

Új kompjárásaikon haladtak már

a Léthén.

Hiába áradt a Tenger —

édesvizű folyók sodorták vissza a vizét.

Hiába szedtek fel minden szakállas horgonyt —

az emberek torkában megakadt,

a tekintetekbe beszakadt,

a kezeket lehúzta, az ujjakat kiegyenesítette.

És Aranykapcsos könyv lett mindennek a vége.

Lázadás!

Hadügyminisztérium!

Admiralitás.

Felolvasási órák

A Civilizáció Nagy Bibliájából,
Minden jelen legmodernebb ajándékából,
Törvényes vagy törvénytelen,
Igazságos vagy igazságtalan helyreigazításokkal
Az ember életében,

A KIRÁLY ÉS A NÉP NEVÉBEN!

És lett utolsó kívánság kékben,

Kimondott óhaj vörösből

és direkt fényben,

E külső ország sós szelében.

Cattaróban John,

Jánosunk —

drága fűszerek kitartó illata szállt —

s a hír,

hogy lógnak még és bajlódik velük a szél.

Vörös karika volt mindegyik nyakán,

s a közepükből hiába hullott a sok anyakristály

kéklő hullámköreiből már nem távolodhattak

a biztos partok felé:

Összehúzták az emberbolygatta molekulák.

Feszülve húzták

mind közelebbre,

közelebbre,

Kétféle földközeli

saját partjukat —

Az örök Pátriát.

Csak a hír miatt tartották még vissza őket

e külső ország sós szelében,

A felvágott

vörös fedelű

könyvek miatt.

Melyek a Tengerbe merültek, és várták az alkalmas pillanatot,

hogy szamarak hátán, mint hajdanán,

Tenyésztett krisztustövisek között

belopakodjanak a Várba,

Páneurópa védői és Coudenhove-Kalergi gróf közé.

Az önmaguktól is rettegő katonák közé,

amikor éppen —

amikor

Duna mentén élő népek
 Sosem hegedt sebeiben
 Kezet fogott keserűség
 Áthajol a sors a sorsra
 Vérben könnyben verejtékben
 Mindenkor és mindenütt
 Vágyban zsiszbad
 Jaj!
 Jaj, ha egyszer visszaüt.

Versmondó (Első kép)

Futottak az urak
 árkon-bokron át.
 „Pannónia rossz tengelyű batárján.”
 Letaposott
 ajándékbirtokán
 Utcára tódult a nép. Várta
 a Lenin-fiúk seregét.
 A kukoricás mellett
 egy likai kislány,
 A zöld erdő mélyén —
 értett a farkasok nyelvén.
 De most csak szenvedett.
 Fájós kis hasán
 Húlt az ecetes borogatás.
 Reggel is, este is.
 „Honnan jön fel itt a Nap,
 hiszen sehol egy hegy, sziklás orom?
 Föld alá nem bújhat,
 Kukoricásba el nem veshet,
 Vert falak közé sem eshet.
 Kár is volna.

De hova bújhat?

Mégiscsak legszebb lenne indulni a hegyek felé.

A Napot is ott találni,

Régi helyén —

 olyan forrón, mint a platni . . .”

De fölriasztja álmából egy ugatás —

Kutyaláncon délibáb.

Versmondó

Asztrahán sapkáján látszott
a forradalom.

Öt ága volt.

Képképzéseket dobált,

Október viháraival
a hídkorláton át.

Összesúgtak még

a háta mögött a mocskos lányomok,

De a „G” vagonokból

kitódul az igazi

harcvonal,

Amely egy egész világot befogott.

A múlt piskótái között

A forradalom nem nyafogott.

A nép címeres gazemberei után

nem maradt benne kutyavonítás.

Még vakkantás sem.

Csak a kiáltás:

NE PUCAJ

NA PROLETERE!

Mert a forradalom útja kérlelhetetlen.

Veletek,

vagy rajtatok át

halad,

Vonul,

A lázadás széles országútján.

Versmondó (Második kép)

Nem volt nagy ehetű.

Semmiség az az 1048 (ezernullanegyvennyolc) dinár.

Vallás nélküli diplomás tanító.

S vagyon nélküli

írástudó,

Katonaszökevény:

Žarko Zrenjanin Učo.

Akiben az anyák sírása s az asszonyok átka

El nem csendesült.

A leterített rónának talpra állt hitét

A széttört égen szállnak a túlterhelt vonatok.
Weg der Freiheit
 térdig érő sárban —
 röfögnek a kikölnizett malacok.
Páncélos osztagok dübörögnek.
Reszket bele az áprilisi falevél,
 s az értelem,
Mint fákra nőtt félelem,
 befelé fakad.
Az ágyúkerékek alatt
 olajflekkes ég-darab,
Kinyomott szemgolyó:
 Krvavo zlato je to!
Hegyek görgetik,
A folyók kivetik.
 Drvar felett
Keresztes pókfonatokon
 csőre töltött gyűlölet
Ereszkeedik, záporoz.
 Szárnyaszegetten köröz.
S a lángesővel a földre puffannak
A betanított ördögök.

Ének

Velünk volt Ő is.
Acélt hámoz mosolya.
Két kezében ropognak a délkörök
S a szavára —
Vér járja át a testünk.
Ott volt Ő is.
Őseink őse.
Aki a fiaival megy előre.
Mindig csak előre.
Itt élt.
Azokkal élt,
Kiknek holtuk után is,
A szívükben bomba robban,
S az ellenség sem tudta,
Hány győzelmet
Kell kiharcolnia

Jöhet ellenség csöndben
 Jöhet a kulisszák mögött
 Velünk vannak ők a gyökerek
 Velünk a csillagképek között.

Kórus

Távoli tengerek. Fáradt felhőrajok,
 Az ég kék udvarában vijjogó sirályok.

Egészséges hegyes mellű asszonyok.
 Őlükbe kék ég torlódott.

Versmondó

Galamb rebben.

Nem tudni, hogy leszállt-e éppen a bal sarokban,
 Avagy röppenni készül.

Hiába nyúl feléje a zöld sapkás gyerek —
 A galamb itt marad.

Anyja karjaiból figyeli a pendelyes gyerek,
 Az anyja karjaiból, ahol elfér a megbocsátható,
 És helyet szorít magának a meg nem bocsátható.
 A könyvet osztogató kéz is lehanyaglik, kiejti a könyvet,
 És inkább a gyerek után nyúl.

Ez a kéz, amely mindkettőt felveszi,

Erős karjaiba zárja. Arcán az anyaság.

Mozgat egy erős kezet, hogy göndör haját kócolja.

Mit is kell tenni?

Hogyan kell tenni?

Szóllhat-e tilalom?

Felnéz a meglett férfiú. Nála már könyv van.

Könyvet visz a pántlikás lány. Melle friss fűcsomó.

Hangtalan orsóját forgatja,

Ámítja a fiú a furulyán.

A szent tehén is csupa hús, test és állhatatosság.

Szarvas szaru-ék, rokka-bot.

Mást figyel az igazi nő. Meg is fordul,

S le nem veszi szemét a közeledő férfiról.

Oszloptartó asszony-templomok.

Az asszony fején szőlővel teli kosár.

A legszebb ék, édes mazsola illata lengi körül szép fejét.
 Karján a fölgyűrt ruhaujj. Sárga márvány karok.
 Szemével visszahúz. Nem veszi le tekintetét.
 Lobogó fehér kendőjét lengeti a szél.
 Olében zöld erdő. A másiknak telt korsó
 Formás hasa. Kék szilva mellű nő.
 Ruhája valamit takar. Teli korsójában
 Bor. Bugyogó édes nedű.
 Van, aki sarlóval áll, van, aki lepénnyel kínál,
 Van, aki szoborrá merevült. S áll az igazság,
 Az önmegtartóztató. Formahű. Nőben, ha szép —
 Akkor sem igaz.
 A kocsi rázörög. Az építő követ rak.
 Katonák várnak a boltív alatt.
 Elfér a világ.
 A szavak által.
 Békés a világ,
 A munka által.
 Marad.
 És fennmarad.

Versmondó

Tanú a nép, és tanú a világ!

Hazám,

Te acélosbúza-szagú,
 Nyomtatott betűkkel teleírt iskolatábla,
 Te artézi kutak kiömlő torkán fölcsukló szomjúság,
 Zsenge vetésbe lépdelő májusok derékig beért termése.

Kórus

El nem takarod szép arcodat,
 Havas csúcsaidról a leolvadt könnyeket,
 A csermelyek és patakok visszafojtott jaját,
 Az emberek lépteinek dobogását,
 Sorscsapásod visszhangját,
 Az anyákért hullatott könnyeket,
 Az apákért összeszorított fogakat,
 A fiakért tébolyult tekintetet,
 Az ismét kiömlő könnyeket.

Versmondó

Ez sem engesztel!

Nem nyugodsz szavaktól,

Nem békélsz fogadalmakkal,

Hazám,

A Nép,

A nagyvilág előtt

is

olyan vagy,

olyan, mint az otthon,

Hegyipásztorok

messzehangzó hívó hangja,

Fönn a hegyi legelőkön,

A havasok porzó síkján,

Tengerszemek csöpp kékjében.

Nincs rejténivalód,

Nincsenek titkaid mások előtt,

sem a döllyfösöktől,

sem a kajánoktól,

Mert tetteiddel méred dolgaid!

És szíved melegét,

munkád gyümölcsét

Munkáddal.

Azzal, ami minden halandó után fennmarad,

Amit kiharcoltál,

Amit másoknak adsz,

Kívánsz és teszel,

Asztal mellett a néppel,

a nép előtt a világ előtt,

világgal a nagyvilág előtt.

Azzal,

Amivel vagy és voltál mérhető,

Ezzel vagy követhető,

Így vagy másnak is érthető,

A világtájak egyforma távolságával,

hogy önmagadat lásd,

Ugyanazzal a közelséggel,

azzal, hogy tárt karokkal

szabad országgal

lehet csak

Ellenséget is távol tartani.

Ének

Hazám, te fényes, te látható
Tengeralattjáró
A Föld kék egén
Mindenki szeme láttára
Nyereg és zabla nélküli
Kecses vízciszkó

Csendes vizek ikerholdja
Hullámfodrok homokpartja
Olyan erdő olyan nádas
Hívatlanok kővé válnak
Hogyha barát szebbre ébred
Ha ellenség porrá széled

Fekete föld fejed alja
Duna vize Száva habja
Szólásra bírt egek alja
A hajnalok négy égtája
Párbeszédünk erős vára
Völgyek fölött hegyek ormán
Sorbakapcsolt szívverésünk
Magas röptű Zagorjei Sasmadárban!